יעקב זמלמן חי וקים

על הספסל היתה ערמה של חול , ממש גבעה קטנה . אי אפשר לא לשים לב לדרישת השלום הזו מהילד . כל יום בדרך לגינה הוא חושב : מה הפעם ? אילו עקבות ישאיר היום הקטן אחריו ?

לפעמים זה לא פשוט וצריך להיות רב מרגלים כדי למצוא את הסימנים הקטנים .

מכל האיברים המתפוררים בשקט , בלי שום טרוניה , דווקא העיניים מחזיקות מעמד יפה . וכך הוא מוצא עטיפה של ממתק בפח . לפעמים גומה עם ענף תקוע . פעם מצא מעדר צהוב מפלסטיק . דרך החור שבידית העביר חוט ותלה על עץ האורן . לא גבוה מדי . כדי שהילד ישים לב לכלי שאבד ונמצא . למחרת כבר לא היה שם כלי החפירה , ומתחת לספסל היה בור קטן . בתוך הבור פרח והאדמה עוד לחה מהמים . דרישת שלום של נשיקה רטובה .

כל הסימנים האלה הם כמו פירורים שהילד מפזר לו שיבוא אחריו . שיידע שהם היו פה ולא ידאג . והוא כמו יונה מנקר בהם בשמחה .

בגינה הוא אוהב למצוא את אבני החצץ הקטנות . כמו האבנים שהוא שם על הקבר של רבקה כל פעם שהוא מבקר אצלה . לא אבן אחת הוא מניח . הרבה אבנים . לרבקה תהיה הרגשה טובה של המוני מבקרים . תמיד חיפשה חברת אנשים . מישהי לקשור אתה שיחה , לשמוע מה קורה בעולם הגדול (זה שמעבר לפינה , בעיר השכנה), להתווכח מה הדרך הטובה להחמיץ מלפפונים . על חלון המטבח ליד הגרניום היתה צנצנת אחרונה שהכינה .

עם כל מלפפון שאכל הוא הרגיש איך היא הולכת ונשמטת מחייו . כל הסימנים שמעידים שהיא היתה פה נעלמים , נקברים אתה . החולצות בארון כבר אינם אלו שהיא קיפלה . את הצלחת במדיח לא היא שטפה . את המלפפון החמוץ האחרון אכל ובכה . כבר אין שום סימן בעולם לאיזה באלעבאסטע היתה . אם לא הוא , שמחזיק אותה בלב , מי בכלל היה יודע שהיתה פה אשה בשם רבקה ?

אחרי הלוויה שלה , לבד , פתח את דלת הבית שלהם . לרגע חשב אולי שמע אותה סוגרת אחת הדלתות ושאל – רבקה? במקרר עוד היה סיר קטן עם פערפיל שהספיקה להכין . הוא הרים את המכסה והעריך שיספיק לו

ליומיים . בצהריים חימם לו מנה ולקח מלפפון מהקופסא . תמיד היה לו ויכוח עם רבקה על הגודל של המלפפונים המוחמצים . היא אהבה קטנים והוא רצה דווקא גדולים . עכשיו מצא עצמו שמח שנכנע לה . ככה יהיה לו מזכרות ממנה זמן ארוך יותר . ככל שהצנצנת הלכה והתמעטה הוא הרגיש איך העצבות בלבו הולכת ומתגברת . החליט לאכול מלפפון בשבוע , רק בשבת , ולדלג על ימות החול . נראה שאפשר למות מוות ארוך , מתמשך. עם כל מלפפון שאכל הוא הרגיש איך היא הולכת ונשמטת מחייו . כל הסימנים שמעידים שהיא היתה פה נעלמים , נקברים אתה . החולצות בארון לא מקופלות כמו שהיא קיפלה . את הצלחת על השיש לא היא שטפה . את המלפפון החמוץ האחרון אכל ובכה . כבר אין שום סימן בעולם לאיזה באלעבאסטע היתה . אם לא הוא , שמחזיק אותה בלב , מי בכלל היה יודע שהיתה פה אשה שקראו לה רבקה ?

ומה אחרי מאה עשרים שלו ? מי ידע שהוא היה קיים ?

כל הסימנים ממנה השאירו טעם שלה ימים רבים אחרי שהלכה . אילו סימנים ממנו הוא ישאיר בעולם ?

הבית היה הממלכה שלה . בעיניו כל מה שעשתה בו מצא חן . עכשו הוא מוקף ברסיסים ממנה , אבל מה אתו ?

אז ככה זה יהיה אתו ? יום אחד הוא יפסיק להגיע לשמעון הספר , לבית הכנסת , לחנות של הירקות . למכולת . מישהו אולי ירגיש שנפער איזה בור . לשמעון תהיה תחושה בידיים שראש אחד חסר אבל לא יוכל לומר של מי . גם ככה היה מתבלבל וקורא לו כל פעם בשם של אב אחר . פעם אברהם, פעם יצחק . לפעמים היה זוכר יעקב . אולי פשוט ירגיש שזקן אחד חסר אצלו (יהיה חסר לו שלושים שקל בקופה ורק זקנים באים אליו). בבית הכנסת הילדים ישימו לב שהסבא של הסוכריות המיוחדות (ג 'לי על מקל בכל מיני צורות) כבר לא בא . מההתחלה לא חילק את הסוג הזול של הסוכריות שכולם מחלקים . אבל חוץ ממשהו מתוק בפה שיחסר להם , מה עוד הם יוכלו לספר עליו ?

כמה שבתות יעברו ושום זכר לא יהיה לו . אדון ציטרון ימשיך לחלק את סוכריות הגומי הפשוטות שלו , רק שעכשיו יהיה להן יותר ביקוש . כשיעברו ליד הכסא שלו , אף אחד כבר לא יזכור שהיה פה סבא עם סוכריות שוות .

אז ככה זה יהיה אתו ? יום אחד הוא יפסיק להגיע לשמעון הספר , לבית הכנסת , לחנות של הירקות . למכולת . מישהו אולי ירגיש שנפער איזה

לרבקה היה מזל שנפטרה קודם . היה מי שיכתוב את המודעה שלה . אפשר היה לכתוב בה בהתחלה “בצער רב וביגון קודר אנו מודיעים בצער ” ולחתום בסוף “המשפחה”. אפילו שהוא רק אחד הוא הרגיש נוח לכתוב בלשון רבים . כאן כולם מדברים ככה .

כשהוא הולך לישון אין כלי בכיור . על המגבת בשיש צלחת , כוס , מחבת ומזלג מונחים לייבוש . לטאטא עוד לא צריך . מאז למד לסגור הכל עד החריץ האחרון , חלונות ודלתות , הבית שלו הוא כמו בונקר תלוי על ענן בשמים . לא אנשים נכנסים ולא גרגר של חול . על הכסא מונחים הבגדים הנקיים למחר . בסל הכביסה בגדי היום שעבר . תמיד צריך להיות מוכן לרגע שיתפרצו לפה אנשים . בלי רשות . ידפקו דפיקה אחת בדלת בשביל הנימוס ואחר כך יפרקו את הצילינדר . ובעיניים שלהם יראו מה שהוא כבר לא יכול לראות .

במיטה של רבקה הוא שוכב . השמיכה שלה מכסה אותו עד לצוואר . את השעון המעורר הוא מכוון מוקדם בבוקר לחמש . יהיה קל יותר להעתיק מודעות לפנקס כשאין אנשים שמסתכלים עליו .

▪

לפני שיש הזדמנות לשעון המעורר למלא את תפקידו הוא מתעורר . משיכה קטנה בחבל של התריס כדי להציץ החוצה . כל העולם בחושך , ובכל זאת אפשר לראות מרחוק את סופו המתקרב . הוא נושם אוויר נקי . אולי אוויר שהגיע מהמושב שרצה לגור בו , אבל ויתר לרבקה שרצתה עיר . עכשיו לשים מגבעת של חול על הראש . לקחת את המקל . לגשש עם היד אחר מפסק האור ולרדת לאט קומה אחת במדרגות .

לפני שיש הזדמנות לשעון המעורר למלא את תפקידו הוא מתעורר . משיכה קטנה בחבל של התריס כדי להציץ החוצה . כל העולם בחושך , ובכל זאת אפשר לראות מרחוק את סופו המתקרב של הלילה . הוא נושם אוויר נקי . אולי אוויר שהגיע מהמושב שרצה לגור בו , אבל ויתר לרבקה שרצתה עיר . עכשיו לשים מגבעת של חול על הראש . לקחת את המקל . לגשש עם היד אחר מפסק האור ולרדת לאט קומה אחת במדרגות .

לפנות בכניסה לבניין ימינה . ללכת לבד ברחוב . מפעם לפעם מכונית עוברת .

בראש יש לו הדרך שהוא צריך לעבור . חמש נקודות ציון . כל נקודה

עמוד של מודעות. העמוד הראשון בפינה של הרחוב. אחר כך לפנות ימינה ויש ירידה קטנה. גם כן טוב להתחיל ככה את ההליכה, כשהרגליים עוד נוקשות מהשכיבה במיטה. בסוף הירידה עמוד שני. אחר כך לעבור את הכביש ולפנות בשביל בין הבתים.

כשהוא מגיע לחנות של הספר הוא רואה צמוד אליה את המגרש בלי שום בית עליו. יש גבעה בקצה המגרש עם ברזלים מעוקמים ולבנים שבורות, שאריות מהבנין שהיה פה. הטרקטור מחכה שיאיר היום ואפשר יהיה להרעיש ולהרים את סימני החורבן למשאית. להכין את הקרקע לבנין חדש. לפני שלושה שבועות היה פה משהו. אבל מה? הוא איננו זוכר. כל ארבעה שבועות, שנים שנים, מי סופר כמה? הוא בא לפה לספר את השערות. זה לא מספיק זמן כדי שיזכור עכשיו איזה בנין היה פה?

ליד הספר עמוד שלישי. משם שמאלה ומיד ימינה והוא עובר את חנות הפרחים שהיה קונה בה פרחים לשבת. כמה פסיעות משם עמוד רביעי ואחר כך בעליה הקטנה בדרך הביתה עמוד אחרון להיום. הלוואי וטיול הבוקר יספיק לו לתכנון המודעה. אם לא, יש לו ברירה: או לחכות קצת עד שהמודעות בלוח יתחלפו, יש פה סיכון כי הוא לא יודע כמה זמן יש לו, או לחפש לוחות אחרים.

הלוח הראשון מאכזב. לא שהוא נקי ממודעות. דווקא יש בו, אבל לא מהסוג שהוא מחפש. בלוח השני מודעה אחת:

“בצער רב אנו מודיעים על פטירתו של אבינו, אחינו וסבנו היקר יעקב כהן.” יש עוד מילים שמציינות מעט משבחו ופרטים על ההלויה והשבעה.

הוא לא היה צריך לעמוד מול המודעה לבד, ברחוב, בחושך, כדי לדעת שתהיה לו בעיה עם כל מילות השייכות.

מי יודיע לעולם שיעקב זמלמן היה ואיננו עוד?

אף פעם לא היה אבינו. כל שכן לא סבנו.

“לפני שנים רבות…”

היה פעם בננו. היה אחינו. היה דודנו. היה גיסנו.

כל המילים האלה נמחקו במלחמה. נשאר רק “בעלה”. וגם כבשת הרש הזו איננה.

הרב בבית כנסת דרש שאין מוקדם ומאוחר בתורה . האם אפשר להשתמש בכלל הזה גם במודעת האבל שלו ? אם כן הרבה יהיו שם : אבי מורי ר ' יחיאל גדליה . אמי מורתי הרבנית חנה פריידא . אחי הבכור יעקב שמואל . אחותי חיה נעכא . אחי שלמה דוד . אחותי יוכבד . אחותי ברכה גולדא . אחותי אסתר הדסה . אחי שמחה בונים . אחותי פייגא שרה . כל אלה ומשפחתם .

למרות האפודה החמה שרבקה סרגה הוא מרגיש איך קרירות הבוקר נכנסת בו . צריך להמשיך הלאה . לאסוף רעיונות . בהמשך הרחוב יש לוח גדול עם הרבה מודעות : מכירה של מוצרי חשמל , דרשה של הרב הגאון , סכך לנצח ותכשיט לחג . הרבה פאפירן צבעוני . יש שלוש מודעות אבל על הלוח . האם ימצא בהם מילים שיתאימו ליהודי פשוט כמוהו ? יש מודעה שכבר מהגודל שלה והאותיות הצפופות כמו נמלים שחורות הוא יודע שהיא לא שייכת אליו . ובאמת היא מתחילה במילים איך נפלו גיבורים . גדול כים שברנו . מה לו ולזה .

יש פה כמה משפטים שיתאימו . בעיפרון הוא מעתיק אותם לפנקס . ברוך דיין האמת עם קו שחור למטה יהיה התחלה טובה . בשתי מודעות כתוב משהו על ייסורים וקבלתם באהבה . נדמה לו שפעם המחמאה הזו היתה יותר נדירה . הוא ברוך ה ' חוץ מהגיל וכל מה שהוא גורר אחריו לא סובל משום ייסורי גוף .

איזה שבח הוא יכול לכתוב על עצמו ?

אין מי שיכול להעיד , אבל הוא יודע שניסה כל חייו לשמח את אשתו . בשבילו היא היתה כל העולם , דה גאנצע ועלט .

◆

כמעט שפנה לחזור על עקבותיו , ואז הוא ראה את המודעה . תלויה על עמוד בכניסה למגרש . לא רחוק מבית הספר מורדי הגטאות .

אף פעם לא הבין איך נותנים לילדים שיושבים בשקט ליד השולחן ומעתיקים מהלוח , אוכלים סנדוויץ ' בגבינה עטוף יפה ומשחקים מחבואים בהפסקה , שם כזה לבית הספר . איזה פוגרומים כבר יכולים לקרות שם ? שלוש פעמים ביום הוא הולך בשביל שלצד המגרש לבית הכנסת . לפעמים הוא זוכר להתפלא מחדש איך המגרש עומד ריק ולא בונים בו גארנישט . ועכשו יש מודעה שכתוב בה שלא ייבנה פה שום בנין , ויש הזמנה לאנשים לשתול באדמה הזו מה שהם בוחרים . גינה

קהילתית .

למה נכנס בו הרעיון הזה לשתול משהו הוא לא יודע . אבל כשזה נכנס זה נתקע בו כמו קוץ עם שורשים עמוקים ואי אפשר היה להוציא את זה החוצה . בטח לא כששחרית , מנחה וערבית הוא עובר פה לבית כנסת ששון שמואל להתפלל . אנשים נעצרו ליד המודעה . אם שניים קראו ביחד , כמו יהודים טובים , היה מתחיל דיון . בבית הכנסת , זה עם הנערווין שיושב מאחוריו אמר על העיריה שמשוגעת אויף דעם גאנצען קאפ . ככה לבזבז אדמה על שטויות . אחר כך ראה אנשים שהיה פוגש במכולת , ברחוב , בבית כנסת , אצל הספר , אנשים של "שלום שלום" , מכינים את השטח , שותלים , משקים , מנכשים עשבים . יושבים על הספסל שליד עץ האורן .

לסיפור עם הצמח היתה הקדמה ארוכה . כמו פרוזדור צר וארוך . כמו הספרים שבהם עד למילה הכתובה הראשונה אתה עובר כמה דפים לבנים . לא נכון לחשוב שלא קורה בהם שום דבר . רק בלהעביר דף ועוד דף לבן אפשר להיכנס יותר מוכן למילה הראשונה . כך היה כאן . הוא לא היה יכול ליפול ישר לתוך העניין . היו הרבה בירורים לעשות . להגיע להחלטה הנכונה מכל הבחינות .

בתוכו הוא הרגיש איך הצמח מתפשט ושולח שורשים ועלים ופרחים קטנים ללב לראש לבטן . הידיים רעדו יותר מהרגיל , רוצות לחפור באדמה כל פעם שעבר שמה , אבל הוא לא מיהר . לא רץ ושתל . לקח את הזמן כמו שהצעירים אומרים . הוא ראה את אלו הבאים פעם פעמיים שלוש ונעלמים . איך הוא ידע ? זה לא שהוא העביר את המיטה שלו לשם והפך להיות שומר הגינה , זה הצמח ששתלו שסיפר לו . הוא ראה איך מיום ליום הוא מצטמק . אין מי שמשקה אותו או מסיר את העשבים שנכרכים סביב גבעולו , חונקים אותו לאט . לאף אחד מסביב לא היה אכפת . עד שהוא מת בשקט , בגלל האדישות .

לכן הוא חכה וחיפש שכן רציני , שיהיה אכפת לו גם ממי שחי לידו . הוא היה כמו חבורה בלשית של חבר אחד . עוקב אחר מישהו מתאים ללוות את הצמח , להיות שושבין . לא מהסוג המופיע בדרך לחופה ואחר כך נעלם . חיפש מלווה נאמן לכל החיים . היתה לו סבלנות לבדוק טוב טוב .

אם רבקה היתה מחזיקה מעמד היה יכול להיות לה הרבה נחת ממנו . תמיד אמרה לו וואס ברענט , מה בוער , למה לקנות את הטרנזיסטור בחנות הראשונה שנכנסים ? מי רודף אחריך ? היתה מסבירה לו כמו לילד קטן שצריך קודם ללכת לכמה חנויות . לראות את הסחורה . מה מציעים .

להשוות גם מחירים. לשאול בבית כנסת, בעבודה, על מה ממליצים. אם היתה רואה איך בדק פה היתה אומרת, בסוף למדת, אבל למה לקח לך כל כך הרבה זמן?

אם רבקה היתה מחזיקה מעמד היה יכול להיות לה הרבה נחת ממנו. תמיד אמרה לו וואס ברענט, מה בוער, למה לקנות את הטרנזיסטור בחנות הראשונה שנכנסים? מי רודף אחריך? היתה מסבירה לו כמו לילד קטן שצריך קודם ללכת לכמה חנויות. לראות את הסחורה. מה מציעים. להשוות גם מחירים. לשאול בבית כנסת, בעבודה, על מה ממליצים. אם היתה רואה איך בדק פה היתה אומרת, בסוף למדת, אבל למה לקח לך כל כך הרבה זמן?

כל שבוע הוא ראה אמא וילד עוצרים בגינה. בפנקס הקטן שבכיס החולצה כתב את ימי הביקורים (יום כן יום לא). בשבועות הראשונים הילד היה מובל בעגלה. אחר כך העגלה נעלמה והילד הלך, נותן יד לאמא. את הצמח שלהם הם שתלו בלי שראה. לילד היה משפך. הוא למד לעשות דברים במידה. לא להטביע את הצמח במים. לשים לב כמה הוא רוצה לשתות ולאהוב בעדינות. האמא היתה מוציאה עשבים מכל האזור. לא דאגה רק לשלה.

לפעמים חשב שזה בכוונה הסימנים שהילד משאיר לו, שילך אחריו ולא ידאג, כי מילא לא לנקות אחריך את החול בספסל, אבל לשכוח את המעדר הצהוב? ובאמת בסוף הוא השתכנע שהם רציניים ואפשר לסמוך עליהם. גם אפשר היה לשבת על הספסל בקצה הימני, לסובב קצת את הראש ולראות את הצמח שלהם ולידו את עץ האורן. וגם הקרבה לספסל דחפה אותו לקראת מצב של תקיעת כף וסיכום התנאים.

ואז התחיל לחשוב על הכלה. השחקנית הראשית. זו שכל התפאורה והאורקסטרה והמילים בהצגה נוצרו בשבילה. הוא ידע בדיוק איזה מעלות הוא מחפש בה. מה חייב להיות ועל מה הוא יכול להתפשר. חשוב שהיא תתפתח מהר כדי שיוכל ליהנות ממנה כמה שיותר. גם בלי להיות אגרונום הוא ידע שקקטוס לא בא בחשבון. אי אפשר לדחוף אותו שיצמח מהר יותר מהקצב שלו. היה גם הכרח שהיא תהיה חברמנית. תדע להסתדר. שלא כל רוח תטלטל אותה. שתבליג אם יום אחד או יותר לא ישקו אותה, לא ינקו סביבה. לא תיבול כמו נסיכה מול כל קושי קטן. והכי חשוב שיהיה בה פרחים, הצבע שלהם לא נראה לו משנה.

הוא פותח את הפנקס שהיה של רבקה. את הדף עם הקניות האחרונות הוא

לא תלש. החמש עשרה המלפפונים הקטנים עדיין היו שם . בפנקס רשם מסקנות ושאלות לשאול את מי שמבין בצמחים , כי מזמן הפסיק לסמוך על זכרונו שישתף אתו פעולה . הוא פחד שברגע האמת כל המילים יפרחו ממנו. במשתלה הפנקס פתוח , הגנן שומע אותו בסבלנות ומיד אומר בוגנוויליה . צמח חזק , גדל בכל מצב . אבל כדאי שתדע שיש לו קוצים . בלב חשב שזה רק יתרון , יחשבו פעמיים אם כדאי להתעסק אתה . היא גם פורחת בכמה צבעים , הוסיף הגנן . תוכל לבחור איזה צבע אתה אוהב . בפסיעות נרגשות הוא הלך אחריו . הנה היא , הוא אמר . מושלמת יותר לא יכולה היתה להיות .

לפנות בקר שתל את הבוגנוויליה האדומה צמוד לעץ האורן , מימינו השכן הטוב , הצמח של האמא והילד . הקיף אותה בגדר קטנה כדי שישימו לב לאורחת החדשה . על מקל תקוע באדמה הידק קרטון עם שמה , כמו מדבקת שם על חולצה של ילד ביום הראשון בגן , ילד שאף פעם לא היה לו . מאז שלוש פעמים ביום בדרך לבית הכנסת הוא רואה אותה גדלה . לבקר אותה ממש הוא הולך כל יום אחרי מעריב .

רבקה היתה מפיחה בהם חיים כמה שאפשר . יום היתה ממתיקה את המים בסוכר וביום הבא מרעילה באקונומיקה . את הפרחים היתה מניחה בוואזה על שולחן השבת . תהילים של כל יום היתה אומרת שם , ובפרקים הרגילים על לשונה היתה מרימה מבט מהספר לפרחים .

בכיס שלו כוס חד פעמית למלא במים ולהשקות אותה . לפעמים הוא מרגיש שקשה לו לנשום , ואז עם קצה מקל ההליכה הוא מתחח בזהירות באדמה להכניס לה אוויר . כל יום שישי היה רגיל להביא לרבקה בלימלעך לשבת. אפילו שהיא תמיד היתה אומרת זה כסף לפח , עוד כמה ימים הם ינבלו וייזרקו , התעקש להביא . רבקה היתה מפיחה בהם חיים כמה שאפשר. יום היתה ממתיקה את המים בסוכר וביום הבא מרעילה באקונומיקה . את הפרחים היתה מניחה בוואזה על שולחן השבת . תהילים של כל יום היתה אומרת שם , ובפרקים הרגילים על לשונה היתה מרימה מבט מהספר לפרחים . כעת הוא הולך לבוגנוויליה בשישי אחרי שחרית . קוטף זר פרחים הכי אדום ויפה . בבית הוא שם אותם בעציץ שעל המפה הלבנה של שבת . בלימלע אחד הוא שם על השידה שלה בין התהלים למשקפים. גם השנה כמו כל השנים הקודמות הוא הלך להבראה בים המלח , כסף מהגרמנים . כשהוא צף בים הוא היה לגמרי רגוע , ידע שהאמא והילד יטפלו בה .

הכביש מההבראה חזרה הביתה נראה לו מוביל לאינסוף . אולי גם הנוף החדגוני הנגלה מהחלון : חול ועוד חול ודלות הצמחיה , גרם לו להרגיש רק הולך ומתרחק ממנה . מתגעגע , חסר סבלנות . הוא רצה לשאול כמו ילד קטן “אמא מתי נגיע ?” אבל את מי ישאל ? התבייש ושתק .

מישהו , אולי שכן , הוא לא זוכר אם הוא מכיר אותו , עזר לו במדרגות עם הדברים . את המזוודה הניח בהול . אפשר לסדר אחר כך . השאיר ברכה בבית (שתה כוס מים) ויצא לפני הזמן להתפלל . כיוון שהקדים פגש את האמא והילד . דאגנו לך אמרה האמא . ראיתי שהאדמה יבשה אז הבנתי שלא היית . היו שלוש נקודות בסוף המשפט שלה . בטח חשבה שאני כבר אינני . דאגתי לה למים הוסיפה . כל כך הרבה פרחים פרחו בבוגנוויליה שלו עד שהיא היתה חייבת לוותר על חלק מהם לטובת האדמה . על הפרחים התגלגל מאושר הילד הקטן .

.

לבית הוא חזר וצעדו קל (עד כמה שזה יכול להתאים לגילו) . כל הדרך הביתה האירה אותו מבפנים המחשבה “הילד שמח מהצמח שלי ”. המחשבה חיממה את לבו ומתחה את זוויות עיניו ופיו לחיוך . במרבד של הכניסה ניקה היטב את נעליו . אף שהיה רק יום חמישי הוא הביא ממנה פרח . בבית בשולחן המטבח הוא מסתכל על החלון . הצנצנת של המלפפונים כבר מזמן איננה אבל הגרניום העקשן ממשיך לפרוח . כל פעם שהוא מסתכל עליו הוא נזכר ברבקה , חוזרת מהשכנה ובידה הייחור . איך אמרה לו “זה – ” והצביעה על הפרח , “גם כשהוא נובל באים עשר במקומו . ממש תחיית המתים . ולא צריך לחכות הרבה .” זכר אותה שמה במים את הענף . מחכה בסבלנות (הפך ממנו) . מחליפה את המים . וכשהתחילו השורשים חיכתה לו ליד הבית הכנסת קצרת רוח (כמוהו) לספר לו . קנתה לצמח עציץ קטן והניחה באדן החלון . היתה דוחפת אצבע לחול להרגיש אם צריך מים . כשגדל העבירה לאדנית . כל כך הרבה זכרונות משמחים . משמחים עד היום ממנה מגרניום אדום .

ובכל זאת כשהוא מסתכל בדירה ומחלק את החפצים שבה לחיים ולמוות , הוא בטוח שכלי הכסף יישמרו , גם הסרוויס והמפות שרבקה סרגה , מישהו כבר ימצא בהם עניין . אבל לגבי הגרניום הוא בטוח שנגזר דינו להיזרק לפח . האדמה בעציץ יבשה . גם הגיע היום בשבוע שהוא משקה אותו (יום חמישי כמו שרבקה עשתה) אבל כעת הכוס בידו מלאה מים והוא מתלבט מה הטעם . היד הרועדת השופכת את המים לכיור רועדת יותר מהרגלה . צריך להעביר היום סמרטוט על הרצפה לנגב את הטיפות .

אחרי תפילת שחרית, שלא כהרגלו, לבו מוליך אותו לצמח. מכף רגל ועד ראש היא עוטה לקראתו פרחים בניסיון לשמח אותו. קשה לו להישאר אדיש מול המאמצים שלה. וכמו ילד קטן המקבל סוכריה אחרי מכה כואבת, בלחי עוד זוחלת דמעה אבל הפה כבר נמתח לחיוך, יש הבלחה של אור בעיניו.

לאחר מנחה הוא שוב מוליך עצמו אליה. הילד ואמו אף הם שם. בזמן שהיא מטפלת בצמח שלה הילד מותח את קצות החולצה, מגביה ואוסף לתוכה פרחים מהאדמה שנשרו מהבוגנוויליה. בחיוך גדול מגיש לה ואומר “*אמא – מתנה*!”. ממש כמו הוואזה של רבקה, הוא חושב. כל יום שישי היה מביא לה פרחים מהחנות ליד הספר. הולך לשם לא רק ביום של התספורת. רבקה היתה אומרת לו כל פעם מחדש, “יענקל, חבל על הכסף, זה כסף לפח. אם אני רוצה להסתכל על פרח, יש לי בחלון” (הגרניום שלה). והוא היה אומר “אבל רבקה, מה אני יכול לעשות? כל פעם שאני רואה פרח אני חושב עליך.” רבקה לא היתה מדברת הרבה אבל הוא יודע, מאיך שניסתה להאריך את החיים שלהם, שבזבוז של כסף זה לא היה.

אז אולי בכל זאת יש טעם בפרח שלו?

בפעם הראשונה מאז שהוא מכיר את האמא והילד הוא שואל את הילד שאלה.

הוא שואל: ”אינגאלע, מה השם שלך?”

הילד מתבייש. האמא מעודדת אותו ואומרת “הסבא שואל איך קוראים לך. אתה רוצה לגלות לו?”

הוא צריך להתכופף ולהקשיב טוב טוב כדי לשמוע “דוד”.

בפנקס הקטן יעקב רושם:

“אני יעקב זמלמן בעלים של הצמח מרשה לדוד לקטוף לאמא פרחים כמה שהוא רוצה כל יום שישי.” את הדף הוא תולש ונותן לילד. בעל פה הוא מוסיף “*אמא תשמח*”.

העיניים שלו עוד לחות אבל הלב הולך ומואר.

עוד מעט הוא כבר לא יהיה פה, אבל הצמח שלו יהיה. האמא תשקה את הבוגנוויליה, תחפור בזהירות באדמה ותוציא עשבים, הילד שלה יכין מהפרחים כתר על הראש ויצחק. מישהו אחר יקטוף ממנה פרח להביא

לאישה והיא תחייך . בשורה הארוכה של יהודים שהוא רואה , השמחים
מהצמח שלו , הוא הראשון עומד , נזכר ביעקב זמלמן ושמח .